

Irjam-e tovább. Ugy történt, ahogy Vaszil kieszelte a dolgot. Egynéhány kivételével az oroszok mind fogságunkba jutottak.

A csendőrhadnagy és Vaszil kitüntetése — úgy beszélük — már uton van.

Oroszország persze felhajtotta összes ázsiai hordait ellenünk. Olyanokat is ezrével és ezrével, akik még alig emelkedtek fölül az állatiaságon. Akik még soha életükben kávébabot nem láttak, sőt még takaréktűzhelyet sem. Erről tanuskodik az az eset, amelyet egy most másodszer menekülő kereskedő mesélt el nekem.

Mikor az első menekülés után haza kerültem, bizony elfacsarodott a szívem. Az egész üzletem ki volt fosztva, az állványok, fiókok összetörve és egymásra dobálva. Nem maradt uram a boltomban még egy szög sem, de még egy gyufaszál szem. Mikor pedig be-

nyitottam a konyhámba nagy keserűségemben is föl kacagtam. Képzeld, a konyha közepén a kövezeten elhamvadt tűznek a maradványa, két élére állított téglán, háromláb helyettesítőjeként, egy fazék tele vízzel és kávébabbal. Egész modern takaréktűzhelyem meg érintetlenül ott állott. Bizonyosan nem tudták mire való, összetörni meg csak azért nem törték valószínűleg össze, mert féltek tőle, hogy hátha valami ördög masinája.

Ilyeneket és ehhez hasonlókat még sokat hallottam. Ezeket csak mint legjellemzőbbeket jegyeztem föl. Apró, kis epizódjai a mostani véres, nagy eseményeknek, de mind egyikben van valami olyan jellegzetes, hogy megérdemlik a — nyomdafestéket és talán — az elolvasást is.

Striegl F. József.

Magyarország a világháboruban.

A *Neue Freie Presse* vasárnapi számába Hegedüs Loránt e címen nagyérdekű cikket írt, melyet a következőkben közlünk:

Mintha a mostani esős időjárásban a házak fölött a köd közepette hirtelen egy nagy transparent jelennék meg messziről olvasható betűkkel, úgy tűnt föl most előttünk Tisza István újvi beszéde ködös politikai látóhatárunkon. Ennek a beszédnek a jelentősége nemcsak abban rejlik, hogy ennek a rendkívüli erős, vezető személyiségnek mindenképpen világos és becsületes megnyilatkozása, amely a maga nagy igazainak a tudatában nem türi meg maga előtt a diplomáciai spanyolfalat, hanem abban is, hogy a háboru tüzeiben keletkezett monumentális öntvénye annak a alakulatnak, amelyet Magyarország és első sorban a magyarság az osztrák-magyar birodalom nemzetközi missziójában föl vett. És ép azért, mert ez a szerep Tisza gróf beszédjével összefüggésben nemcsak a magyar, hanem az osztrák és a német sajtóban is megbeszélések tárgyát képezte, legyen nekem szabad a megjelent újságkommentárokhoz néhány össze szót hozzáfűznöm.

Ellenségeinknek ép úgy, mint barátainak el kell ismerniök, hogy a magyarság e ránk kényszerített világháboruban az első pillanattól fogva fölismerete, hogy létérdekei a monarchia nemzetközi hivatásával nemcsak párhuzamosak, mert ez tulgyöngye megjelölés volna, hanem tökéletesen azonosak. Ezzel adva is volt Magyarország helyzete a világháboruban. Mindazok, akik hazánkkal szemben nem voltak előítéletesek és akik egyes zsurnaliszták írásai által nem vezették magukat félre, nagyon jól tudták, hogy úgy lesz, amint másképp nem is lehetett. Magyarország nagy áldozatkészségével a háboru kitörése idején és hősi kitartásával azóta, nem is kell magunknak dicsekednünk. Erről elég sok elfogulatlan tanu tett bizonyosságot. De bennünk is kialakul ezen érdekek azonosságának a sejtése, mely eddig bennünk szendergett, a világháboru tüzfényénél világos tudattá, a melyre egész Európa és főleg a birodalom másik fele előtt mint kézzelfogható tényre mutathatunk rá, azon tudattá, hogy nemcsak a magyarságban nem lakozik egy centrifugális szemcse sem és hogy nemcsak a magyarság óhajt összes törekvéseivel a Habsburg-birodalom keretein belül érvényesülni, hanem — és erre itt különösképpen akarok rámutatni, — hogy a magyarországi nemzetiségek felkésedése ebben a nagy akcióban annál nagyobb volt és annál általánosabban jutott érvényre, minél jobban tudott az illető nemzetiség vagy személy a magyarság államalkotó gondolatához hozzácsatlakozni. Meg kell ugyanis állapítanunk — és igazság sohasem állhatott ki nagyobb próbát, mint éppen ebben a világháboruban — a magyarságnak a monarchiára oly fontos belső erejét: a nem magyar nemzetiségeknek a monarchia céljainak a szolgálatában ugyanabban a mér-

tékben magával ragadni, amely mértékben ezen a nemzetiségek magával a magyarsággal barátságos, megértő vonatkozásba jutottak. A magyar politikára ez nagyon becses következmény. De az egész monarchiára még becsesebb, hogy ily módon a háborunak a nagy tüzfénye az összes kulisszák mögé világított és megmutatta, melyek a legerősebb oszlopok, amelyekre az alkotmány szerkezet többi részei pusztán mint külső diszek és függelékek hozzátapadnak.

A kiállott próba alapján a Kárpátok medencéjének a körvonalai élesen kiválnak az égő láthatáron. A magyar történelem tanítása, hogy a Kárpátok medencéjének ép olyan nagyok a hátrányai, mint az előnyei. Nagy hátránya, hogy a legnagyobb magyar királyoknak sem sikerült a Kárpátokhoz nem tartozó területre tartósan hozzákapcsolni. De épp a mostani védelmi harcban mutatkozik a Kárpátoknak az a nagy előnye is, hogy az ország birtokállományának, sőt az egész monarchiának a fentartásához ezen egység minden egyes részecskéjére szükség van és amint ezen történelmi és geológiai alakulathoz semmi sem volt hozzákapcsolható, ép úgy attól el sem vehető. E tekintetben jellemző, hogy Erdély összes folyói, mint a levélnék az erezete, az anyaországba: Magyarországra folynak össze, míg annak a két folyónak a völgyeit, amelyek délkeleti csücskéjén elhagyják az országot, miként a dugó a palacknak a nyakát, a körülbelül félmilliónyi székely nép zárja el. Azt mondhatni, hogy a magyar állam egységes alkotmányos szerkezete nem egyéb, mint az ország egységes topografikus alakulatának politikai szervekbe összefoglalt állandó kinyomata. Ha tehát Magyarország evvel a szerkezetével és az ennek megfelelő nemzetiségi politikájával hozzásimul ama védelmi álláshoz, melyet egyrészt a monarchia dualisztikus rendszere, másrészt a Németországgal vértel és vassal összekovácsolt barátsága kijelöl, minden egyes magyar tudatában van annak, hogy a saját céljaiért küzd, amikor a monarchia nemzetközi misszióját és a középeurópai hatalmak nagy hivatásáért vértet ontja. Az a körülmény, hogy ez a tudat él és hogy Magyarország egységes szervezete a próbát kiállotta, annak nem szabad Ausztriában semmiféle kedvetlenséget előidéznie, hanem ellenkezőleg, Ausztria népeinek ezt a saját föntartásuk érdekében örömmel kell üdvözlönniök. Ezt nemcsak azért mondom, mert csak a magyarságban megbízó Magyarország képes a monarchia déli és délkeleti határait megvédeni, hanem azért is, mert ha az osztrák törzsek ugyanazon elismeréseméltó hősiességgel küzdenek a magyar határokon és fordítva, a mi fiaink Galiciában véreznek, akkor ez a közös vérontás a monarchiáért oly nagy jelentőségű, mely semmiféle lebecsülés által nem csökkenthető, sőt minden áldozatra méltó. Ma van az első példánk arra, hogy egy szabad és ön-

álló Magyarország, szabad és önálló elhatározása alapján Ausztriával és vitéz népeivel egyesülten harcol a mi közös és nagy misszióink érdekében egységesen és hősiiesen. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a történelmi tény sok más történelmi tényt kikorrigál, mert a történelmet tényleg csak a történelem javíthatja ki. Míg a mai nemzedék még a tanulta iskolás könyveiben, hogy 1848—49-ben az osztrákok és oroszok egyesülten harcoltak a magyarság ellen, a jövőben minden idők végezetéig azt fogják az iskolai könyvek tanítani, hogy Magyarország és Ausztria népei a moszkovita támadás ellen egyesülten harcoltak és közösen ontották véréüket. A közösen ontott vér hatását semmiféle diplomáciai vagy emberi ravaszság sem fogja Magyarország polgárainak a tudatából kitörülhetni és azt hiszem Ausztriából sem írható ki, úgy, hogy ellenségeink, ha az a cél lehetett volna előttük, hogy minden sértő tradíciót megsemmisítsenek köztünk és ahelyett a Habsburg-monarchiának egy nagy nemzetközi misszióra egybeolvadt két államát megteremtse, úgy ezt a céljukat bizonyára elérték.

Azt hiszem azonban, hogy ezeknek a tanulságoknak még más tapasztalatokkal is ki kell bővíteniök, mert a világon nem a politika a minden, amellet van még nemzetgazdaság is és nem kell hozzá jóstehetség előre megmondhatni, hogy a háboru után a politika és a nemzetgazdaság annyira egybe fog olvadni, hogy a kettőt egymástól még göröcsével sem lesz lehető egymástól megkülönböztetni. A központi hatalmak részéről a középeurópai hatalmakra gyakorolt nyomásnak meg lesz az ellenhatása. Ez a hatás Németországban, de különösen Ausztriában és Magyarországon közös lesz. A légköri nyomás gazdasági téren önkéntelenül, az emberek akarata nélkül is közös érdeket és annak érvényrejuthatását fogja eredményezni. Bármely téren mutatkozzanak is a visszahatások, hátterükben ott fognak állani a háboruban szerzett azon megdöntetlen tapasztalatok, hogy ezek a gazdasági problémák a Kárpátok medencéjében fekvő egységes terület szilárd szervezése nélkül megközelítőleg sem oldhatók meg. Azt hiszem, hogy Ausztria népeivel való érintkezésünkben sok kicsinyesség el fog tűnni. Ez a megismerés kölcsönös lesz. A nagy politikai szükségességek életkérdéssé tették számunkra, hogy Ausztria és Magyarország kölcsönös és sértetlen föntartásukért sikra szálljanak, de azt is, hogy Ausztria gazdasági érdekeinek a fejlődését ahhoz kapcsolja, hogy a magyar nemzetgazdaság még latens erői az egész monarchia népeinek a hasznára meg nyilvánuljanak és kifejlődjének. Mert akár a világtörténelemben, akár a nemzetgazdaságtanban vetünk egy pillantást, azt fogjuk találni, hogy az emberiség nagy életproblémája mindig abban áll, hogy egyik vagy másik ország elég erős-e arra, hogy meglevő és jövőendő lakosságának képes-e megfelelő mennyiségű fűtőerőt és kalóriát rendelkezésére bocsátani. Ugy Ausztriának, mint Magyarországnak a háboru után annyi lesz a pótolni valója, hogy csak azok a gazdasági intézkedések lesznek helyesek, amelyek minden kicsinyeskedés nélkül mindkét rész legnagyobb termelő képességét biztosítják, ami egyuttal a lehető legnagyobb emberanyag föntartását is jelenti.

Mindezen okok alapján meg vagyok róla győződve, hogy csak az képes Tisza gróf beszédjét helyesen megérteni, aki abban nem látja az osztrák érdekek háttérbe tolását, a mint azt Magyarországon senki sem olvasta ki beszédéből, sőt azt egész becsületes nyíltságán úgy fogja föl, hogy Magyarország évtizedes törekvéseit a Habsburg-monarchia nagy nemzetközi hivatásával való teljesen egyetértésében mutatta be. Ez a beszéd Magyarország számára ugyanazokat a tanulságokat nyújtja, mint Ausztria és összes szövetségeseink számára. Ez a tanulság abban foglalható össze, hogy ezen nagy világháboru minden emberi mértéket meghaladó megpróbáltatásai közepette a lópor füstjéből, a vér párolgásából és az égő házak tüzfényéből látóhatárunkon apokaliptikus jelenség kép-